

ВІДГУК

опонента, доктора педагогічних наук,
професора кафедри суспільно-наукових дисциплін, директора Придунайської
філії Приватного акціонерного товариства «ВНЗ
Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
Гуменникової Тамари Рудольфівни
на дисертацію Вікторії Вікторівни Крамаренко на тему:
«Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й
управління суднами у процесі професійної підготовки», подане на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Вивчення поданих матеріалів дисертації та анотації Крамаренко Вікторії Вікторівни, а також ознайомлення з науковими публікаціями за результатами наукових розвідок за обраною темою, дає підстави стверджувати, що дисертантом проведено достатньо ґрунтовний науковий аналіз обраної теми, виявлено новизну опрацьованих питань, сформульовано наукові положення, узагальнення та висновки, що виносяться на захист. Можна констатувати, що дисертант досягнув поставлених перед собою цілей, роботу виконав на високому науковому та методологічному рівні. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висуваються до дисертацій означеної наукової спеціальності.

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки.

У сучасних умовах глобалізаційних змін, що торкаються різнопланових сфер суспільного розвитку, увага науковців сфокусована на тих, що безпосередньо стосуються кожної людини. Це питання вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з навігації й управління суднами в площині інформаційного суспільства, орієнтованого на людей, відкритого для всіх, спрямованого на розвиток, в якому кожний може створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися і обмінюватися ними. Відтак актуалізується питання важливості підготовки майбутніх судноводіїв до професійної діяльності з урахуванням сучасного стану розвитку інформаційних технологій, що передбачає формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами, згідно вимог стандарту вищої освіти за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Відтак, вирішення завдань щодо формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки окреслюється, як об'єктивна проблема. Недостатній рівень її теоретичного і методичного обґрунтування у питаннях сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами та сучасних вимогами морського і річкового флоту України, світового

комерційного мореплавства щодо якості підготовки судноводіїв в закладах вищої освіти посилює актуальність обраної Крамаренко В.В. проблеми дослідження.

Теоретичний аналіз дисертації здобувачки засвідчив, що Крамаренко Вікторія Вікторівна на високому науковому рівні обґрунтувала актуальність досліджуваної теми. Враховуючи широку законодавчу базу, основою якої є нормативно-правові імперативи, відображені в державних та міжнародних документах і на які опирається дослідниця: Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 р. з правками і доповненнями 1995 р. та Манільськими поправками від 25.06.2010р., Конвенції про працю в морському судноплаванні, Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), відомчі юридичні акти, «Кодекс торговельного мореплавства України» (1995), «Положення про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння» (2013), що регулюють процес оптимізації освіти в морських закладах вищої освіти.

На основі поглибленого аналізу значного масиву наукової, навчально-методичної літератури здобувачкою узагальнено теоретичні аспекти окресленої проблеми. Зазначено, що наукова педагогічна спільнота презентує значний масив дослідницьких розвідок, спрямованих на вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з навігації й управління суднами. У сфері педагогічних досліджень увага сфокусована на проблеми спілкування й отримання інформації через безпосередні міжособистісні контакти, особливості підготовки майбутніх судноводіїв до спілкування іноземною мовою, специфіку здобування інформації під час міжособистісних контактів майбутніх судноводіїв, активізації потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з навігації та судноводіння, проблематику формування інформаційної культури майбутніх судноводіїв.

З метою вирішення важливого наукового завдання щодо формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки здобувачкою обґрунтовано педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки; визначено сутність поняття «інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації й управління суднами», як інтегративна особистісна властивість.

В окресленому контексті дослідження Крамаренко Вікторії Вікторівни відзначається особливою актуальністю, а його результати значущими для оновлення системи вищої морської освіти. На основі цілісного вивчення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з навігації й управління суднами авторкою презентовано якісно нові способи розв'язання окресленої проблеми з урахуванням актуальних потреб транспортної морської сфери,

подано зміст і методику впровадження педагогічних умов формування інформаційної компетентності на етапі навчання в закладі вищої освіти за ОР «бакалавр».

Теоретичний аналіз наукових джерел (195 найменувань, з них 34 - іноземними мовами) дав змогу Крамаренко В.В. дійти висновку про недостатній рівень розроблення проблеми формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки. Дослідниця пояснює існуючу ситуацію відсутністю балансу між обсягом теоретичних знань, які отримують курсанти та несформованістю вмінь і навичок, як компонентів інформаційної компетентності.

Актуальність дослідження посилюється низькою суперечностей, на яких акцентує увагу дисертант і які дають підстави стверджувати, що сучасна система професійної освіти майбутніх фахівців з навігації й управління суднами потребує вдосконалення в напрямку формування інформаційної компетентності. Зазначені суперечності дозволили Вікторії Вікторівні виявити та сформулювати проблему дослідження та успішно вирішити окреслені завдання.

Не викликають зауважень хронологічні межі дослідження. Автору вдалося в цілому знайти раціональну структуру дослідження. Структура дисертації цілком пов'язана з метою і завданнями, які були поставлені здобувачем, предметом та об'єктом дослідження.

2.Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Крамаренко В.В., виконане на високому науковому та методологічному рівні про що свідчать завдання дослідження, методологія роботи, її наукова новизна та зв'язок роботи з тематичними планами науководослідницьких робіт Хмельницького національного університету у межах науково-дослідної роботи «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663) та Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» у межах науково-дослідної роботи «Вдосконалення існуючих та розроблення нових шляхів та методів підвищення ефективності функціонування ергатичної системи управління судном в різних навігаційних ситуаціях» (державний реєстраційний номер 0118U007603).

3.Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертантка слушно зауважує на важливості формування інформаційної компетентності у майбутніх фахівців з навігації й управління суднами шляхом використання потенціалу різних навчальних дисциплін для формування зазначеної професійно важливої властивості, розвитку умінь і навичок інформаційної діяльності під час вивчення навчальних дисциплін та урахування зарубіжного досвіду. Безсумнівним позитивом дослідження виступає представлений компонентний склад інформаційної компетентності фахівця з

навігації й управління суднами, який містить мотиваційно-особистісний, інформаційно-пізнавальний та діяльнісно-операційний компоненти. В дослідженні схарактеризовано педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки та визначено практичні шляхи їхнього впровадження. Експериментально перевірені розроблені навчально-методичні матеріали із навчальних дисциплін «Океанські шляхи світу», «Управління ресурсами навігаційного містка», «Дії під час аварій, пошук і рятування на морі», «Навігаційні інформаційні системи» з урахуванням особливостей роботи з навігаційною інформацією та комунікації під час управління ресурсами містка. Доведено достовірність отриманих результатів шляхом використання методів математичної статистики на основі визначення та порівняння критерію Колмогорова-Смирнова.

На засадах принципу системності організації роботи щодо формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами розроблена та апробована структурно-функціональна модель, формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки (рис. 2.1. С.138).

У першому розділі «Теоретичні основи формування інформаційної компетентності майбутніх судноводіїв» - проаналізовано стан наукового дослідження проблематики інформаційної компетентності, яка виступає предметом наукового пошуку філософів, соціологів, лінгвістів, психологів та освітян. Дисертанткою вдало представлений систематизований зарубіжний досвід підготовки фахівців з навігації та управління суднами, визначено переваги теоретичного та практичного навчання, акцентовано на потенціальних можливостях проектної та дослідницької роботи зі сфери судноводіння. Доведено, що інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації й управління суднами є інтегративною особистісною властивістю. Достатньо та чітко охарактеризовано методологію дослідження.

Другий розділ дисертаційного дослідження «Науково-методичні засади формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами» присвячений презентації методики наукового дослідження. Чітко описані констатувальний, формувальний та контрольний етапи експериментального дослідження щодо формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами, яку передбачено оцінювати за трьома критеріями: особистісним, когнітивним і діяльнісним. Розділ 2.3 містить ретельний опис дослідження результатів вивчення стану сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами на констатувальному етапі педагогічного експерименту в Національному університеті «Одеська морська

академія», Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія» та Херсонській державній морській академії. До позитивних практик проведення дослідження дисертантом відмічаємо участь 284 курсантів четвертого курсу, що навчалися за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» та 12 експертів – викладачів кафедри навігації і управління судном, які мали необхідний досвід педагогічної діяльності та відповідну кваліфікацію. Узгодженість експертів перевірена за допомогою коефіцієнта конкордації за формулою Кендела. Особливо відмічаємо та звертаємо увагу на роботу дослідниці із відгуками на випускників стейкхолдерів, з метою розроблення цілісної системи формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами.

Значною науковою новизною також визначається третій розділ дисертаційної роботи «Експериментальна перевірка і результати впровадження педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки» в якому на основі виокремлених оптимальних педагогічних умов та розроблених положень обґрунтовано процес системного та цілеспрямованого управління освітньою і пізнавальною активністю майбутніх фахівців для набуття ними досвіду роботи з навігаційною інформацією у формуванні інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами.

Дослідницею узагальнено, що педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами є сукупністю цілеспрямовано сконструйованих освітніх ресурсів, засобів управління й навчання, що формують освітнє середовище з урахуванням самостійного вибору курсантами індивідуальної освітньої траєкторії навчання.

Цілком підтримуємо здобувача в її прагненні ретельно представити цілісну картину підходів, загальних і специфічних принципів формування досліджуваного феномену у курсантів. Зокрема нам імпонує детально розроблені і вдало проведені як констатувальний, так і формувальний етапи експериментального дослідження.

Так, у межах формувального експерименту логічно простежується зв'язок теоретичних ідей зі способами їх практичної реалізації у контексті дослідження. За результатами формувального етапу експерименту відзначені істотні зміни, що спостерігалися у професійні підготовці майбутніх фахівців з навігації й управління суднами щодо формування інформаційної компетентності. Після завершення формувального етапу експерименту курсанти ЕГ мають переважно високий (27,06 %) і достатній (52,35 %) рівні інформаційної компетентності. Таким чином, Крамаренко В.В. доведено ефективність упровадженої системи формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами, дієвість розробленої структурно-функціональної моделі,

що містить концептуально-цільовий, змістовно-технологічний і діагностично-результативний блоки.

Відзначаємо практичне значення результатів дисертації, які можуть бути використані науково-педагогічними працівниками у вигляді методичних рекомендацій які розроблено на основі проведеного дослідження.

Для тексту дисертації характерними є змістовна завершеність, цілісність в зв'язність, вмиле апелювання науковими фактами та термінологією.

4. Дискусійні питання і зауваження.

Віддаючи належне здобуткам дисертаційного дослідження Крамаренко В.В., разом з тим, не можна не звернути увагу на деякі висновки і твердження, що викликають певні сумніви, недостатньо обгрунтовані положення та зголошують до наукової дискусії.

1.Описуючи теорії інформаційного суспільства у підрозділі 1.1 дисертаційного дослідження дисертанту варто було б окреслити якісні параметри процесу безперервної інформатизації суспільства, які суттєво вплинули на зміни в системі вищої професійної освіти морської галузі.

2.Інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації й управління суднами представлена здобувачкою, як інтегративна особистісна властивість, що охоплює мотивацію до інформаційної діяльності, свідоме ставлення і зацікавленість навігаційною інформацією, знання про види інформаційної діяльності судноводія, призначення і склад навігаційної інформаційної системи, вміння здійснювати пошук необхідної інформації, орієнтуватися в інформаційних потоках і комунікаціях, оптимально використовувати всі навігаційні дані, здійснювати інформаційно-аналітичне опрацювання інформації, що стосується систем управління судном, навігаційними інформаційними ресурсами та системами інформаційної безпеки. Доцільно було б рельєфно визначити співвідношення змісту складових інформаційної компетентності із Кодексом з підготовки і дипломування моряків та несення вахти, з поправками, який є додатком до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року, з поправками, який виступає Професійним стандартом підготовки судноводіїв.

3. Дисертанткою зроблений досить ґрунтовний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, сфокусована увага на зарубіжному досвіді підготовки майбутніх фахівців з навігації та управління суднами. Проте дисертаційне дослідження лише виграло б, якби авторка представила порівняння зарубіжного досвіду щодо вирішення завдань дослідження з вітчизняним досвідом підготовки судноводіїв до формування інформаційної компетентності. Бажано було б оформити матеріал у вигляді порівняльної таблиці.

4. На етапі констатувального експерименту в таблиці 2.3 представлені результати вивчення стану сформованості інформаційної компетентності у

майбутніх фахівців з навігації й управління суднами, які отримують вищу освіту в трьох закладах вищої освіти: Національному університеті «Одеська морська академія», Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія» та Херсонській державній морській академії. Цікаво було б дізнатись показники сформованості інформаційної компетентності у майбутніх фахівців кожного закладу вищої освіти, порівняти їх і визначити фактори впливу на якість формування досліджуваного феномену.

5. На нашу думку робота виграла б, якщо автором був розроблений посібник-практикум проблемних завдань різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв'язувати типові та нестандартні професійні ситуації у сфері судноплавства в яких ураховано види інформаційної діяльності судноводія.

6. Робота набула б більш практичного значення, при умові дослідження питання впливу рівня сформованої інформаційної компетентності на розвиток soft skills майбутніх фахівців з навігації й управління суднами.

Разом із тим, усі зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленого дисертаційного дослідження. В роботі на високому науковому рівні розглянуто проблеми формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки, пропуюються цікаві методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування інформаційної компетентності та пропозиції.

5. Відсутність порушення академічної доброчесності.

Дисертація є самостійним науковим дослідженням, в якій відображені власні ідеї і напрацювання автора, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використані з метою підкріплення ідей автора.

6. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні положення дисертаційного дослідження В.В.Крамаренко відображено у 14 наукових працях, із них 5 наукових статей (2 – у співавторстві) – у фахових виданнях України у галузі педагогіки (усі видання входять до міжнародних наукометричних баз даних), 9 публікацій – у матеріалах наукових конференцій.

7. Загальний висновок.

Дисертація Крамаренко Вікторії Вікторівни на тему «Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки» є самостійною та завершеною науковою роботою, виконаною особисто дисертантом у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису.

Дисертаційне дослідження містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора.

Вважаємо, що дисертація на тему: «Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки» заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, Крамаренко Вікторія Вікторівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта, педагогіка за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Опонент:

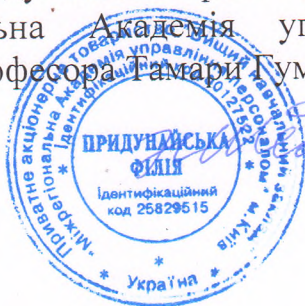
директор Придунайської філії
Приватного акціонерного товариства «ВНЗ»
Міжрегіональна Академія
управління персоналом»,
доктор педагогічних наук, професор

Тамара ГУМЕННИКОВА

30.10.2023 р

Підпис директора Придунайської філії Приватного акціонерного товариства «ВНЗ» Міжрегіональна Академія управління персоналом», доктора педагогічних наук, професора Тамари Гуменникової ЗАСВІДЧУЮ.

Завідувач ВК філії

Наталія ШЕМЕТ